

ИСТРАЖИВАЊА О ОСНОВНИМ ШКОЛАМА

ПРАВНИ ОСНОВ

Истраживања се спроводе на основу Закона о званичној статистици („Службени гласник РС“, бр. 104/2009).

МЕТОДОЛОШКЕ ОСНОВЕ

Циљ и садржај истраживања

Циљ статистике основног образовања јесте да обезбеди податке о стању, структури и развоју школа и одељења, о полној и старосној структури и кретању ученика основних школа, о резултатима школовања и наставном кадру који спроводи програм основног образовања.

Овим истраживањима добијају се подаци о броју и типу основних школа, облику својине, броју одељења, редовним ученицима и поновцима, о ученицима са тешкоћама у развоју који су укључени у систем редовног образовања, о ученицима који похађају редовно основно образовање по индивидуалном образовном плану, о ученицима специјалних школа према врсти сметњи у развоју, ученицима основних музичких и балетских школа; такође и о ученицима по полу и старости, завршавању школе, учењу страних језика, настави на језицима националних мањина, о наставницима и стручним сарадницима према полу и дужини радног времена, о опремљености школа рачунарима и њиховом коришћењу у настави, као и подаци о социо-економском статусу и стручној спреми родитеља/старатеља ученика 8. разреда.

Извештајне јединице

Извештајне јединице су све основне школе (редовне, школе за ученике са сметњама у развоју, основне музичке и балетске школе и основне школе за образовање одраслих), које спроводе програме основног образовања према наставним програмима које прописује Министарство просвете Републике Србије својим законодавним актима.

Обухват истраживања

Обухват истраживања ШО/П, ШО/К, и ШУ је потпун. Статистички извештај подноси свака основна школа (јавна и приватна) за матичну школу и за одељење у другом месту – насељу (ако школа обавља делатност ван седишта), свака школа или одељење за основно образовање ученика са сметњама у развоју, као и основне школе за образовање одраслих.

Извештај ШУ попуњава свака уметничка (музичка и балетска школа), било да је за матичну школу, било за свако издвојено одељење.

Извори података

Подаци о основном образовању резултат су редовних годишњих истраживања која се спроводе на почетку и на крају сваке школске године. Прикупљање података врши се путем образаца Статистички упитник за основне школе – стање на почетку школске године (образац ШО/П и ШУ) и Статистички упитник за основне школе – стање на крају школске године (образац ШО/К и ШУ). Подаци за почетак школске године прикупљају се са стањем на дан 15. септембар, а подаци за крај школске године са стањем на дан 30. август.

Образац ШО/П садржи пет табела које попуњавају редовне школе и школе за ученике са сметњама у развоју (11, 12, 13, 14 и 15), две табеле које попуњавају школе за одрасле (11а и 14а), као и једну заједничку табелу који попуњавају све школе (10), независно од врсте установе. Табелу 19 о инклузивном образовању попуњавају само редовне школе.

Образац ШО/К садржи једанаест табела које попуњавају редовне школе (11, 12, 12а, 13, 14, 15, 16, 18, 19, 19а и 20), шест табела које попуњавају школе/одељења за ученике са сметњама у развоју (11, 12, 12а, 13, 16 и 18), две табеле које попуњавају школе за одрасле (11а и 18), као и једну заједничку табелу који попуњавају све школе (10), независно од врсте установе. У овом упитнику налазе се и два питања (17 и 17а) на које се уписује одговор. Табеле 19, 19а и 20 које се тичу инклузивног образовања попуњавају само редовне школе.

ШО/К додаток је посебан мини-упитник који даје податке о настави на језицима националних мањина. Овај лист попуњавају само оне школе, у којима се, било у целој школи или само у неким одељењима, настава изводи на неком од језика и писама националних мањина. Ако

се у једној школи настава изводи на више наставних језика, за сваки од језика попуњава се посебан упитник. Ако се у целој школи настава изводи на језику и писму националних мањина, подаци дати на овом листу биће једнаки подацима датим у основном упитнику (ШО/К). У случају када се настава изводи на српском језику, а само у неким одељењима на језику и писму националних мањина, упитник се испуњава само за та одељења, а сви подаци о одељењима у којима се настава изводи на језицима националних мањина морају бити укључени и приказани у основном обрасцу.

Овај додатак дистрибуира се оним школама које се налазе у областима са мешовитом етничком структуром (делови Војводине и Јужне Србије).

Обавеза заштите индивидуалних података

Подаци добијени од извештајних јединица представљају службену тајну, користе се искључиво у статистичке сврхе и не могу се објављивати или стављати на располагање корисницима. Подаци агрегирани према територији, врсти образовања, типу школе и сл. могу бити доступни екстерним корисницима.

Објашњења основних појмова и обележја

Основним образовањем и васпитањем, које је **обавезно**, стичу се знања и развијају способности за рад и даље образовање. Примарни циљеви основног образовања су и стицање знања, појмова, умећа и навика потребних за живот и рад, а превасходно:

- потпун и равномеран интелектуални, социјални и физички развој детета и ученика, у складу са његовим узрастом, потребама и интересовањем
- стицање квалитетних знања и вештина и формирање вредносних ставова
- језичка, математичка, научна, културна, техничка, информатичка писменост, неопходна за наставак школовања и активну укљученост у живот породице и заједнице
- развој стваралачких и аналитичких способности и креативности
- оспособљавање за решавање проблема, повезивање и примену знања и вештина
- развој мотивације за учење и његову надограђивање током целог живота
- развој свести о себи, самоиницијативи, самовредновању и изражавању сопственог мишљења
- оспособљавање за доношење исправних одлука о избору даљег образовања и занимања, сопственог развоја и будућности
- развој кључних и неопходних компетенција за живот у савременом друштву
- развој и практиковање здравог начина живота, физичких и способности комуницирања, дијалога, осећања солидарности и тимског рада, неговање пријатељства
- развијање способности за улогу одговорног грађанина, поштовању људских и грађанских права, основних вредности правде, поштења и личне одговорности
- формирање ставова, уверења и система вредности; развијање свести и осећања припадности држави Србији и њеној традицији и култури, развијање и поштовање мултикултурализма, националних мањина и етничких заједница
- развој и поштовање расне, националне, културне, језичке, верске и родне равноправности и толеранције.

Основно образовање и васпитање остварује се у складу са Уставом, Законом о основном образовању и васпитању, потврђеним међународним конвенцијама, повељама и споразумима.

Основна школа је установа за обављање делатности у области основног образовања. Њен основни задатак је да омогући квалитетно образовање и васпитање за свако дете и ученика, под једнаким условима, без обзира где се школа налази, односно где се одвија настава.

Одељење основног образовања у другом месту – насељу (делатност ван седишта), овде се приказује као посебна јединица (школа).

Основна школа може радити као потпуна (осморазредна) и непотпуна (са мање од осам разреда) основна школа. Ученици од првог до четвртог разреда похађају разредну, а од петог до осмог предметну наставу.

У **нижим уметничким** школама ученици добијају основе знања из области музичке и балетске уметности, након којих могу да наставе школовање у средњим уметничким школама.

Школа или одељење за основно образовање ученика са сметњама у развоју је посебна школа или одељење при редовној основној школи у коју се уписује лице на основу решења којим се утврђује врста и степен ометености у развоју, а које доноси општинска управа, у складу са законом. Одељење ученика са сметњама у развоју може имати до десет ученика. Сметње у развоју укључују:

- оштећен вид
- оштећен слух
- телесну инвалидност
- поремећај у понашању
- менталну ретардацију
- вишеструку ометеност у развоју

Школа за основно образовање одраслих је школа у којој сва лица која нису стекла обавезно основно образовање до **15** године живота, настављају основно образовање по посебном програму. Образовање одраслих је део јединственог система образовања Републике Србије који одраслима обезбеђује стицање компетенција и квалификација за лични и професионални развој, рад и запошљавање. Остварује се путем предавања, обука, курсева, семинара, радионица, трибина и других облика учења и образовања. Може се изводити: редовном наставом, консултативно-инструктивним радом, дописно-консултативном наставом, практичним радом, наставом на даљину и на други примерен начин. Образовање одраслих остварују:

- извођачи програма образовања одраслих (наставник, предавач, инструктор, тренер)
- стручни сарадници
- сарадници
- педагошки и андрагошки асистент.

Образовање одраслих се остварује као **формално, неформално и информално** учење.

Формално образовање обухвата основно и средње образовање и оно је предмет редовног истраживања за основне школе у Републици Србији. Остварује се на основу наставних планова и програма основног и средњег образовања и програма других облика стручног образовања прилагођених потребама и могућностима одраслих и захтева тржишта рада. Програми формалног образовања одраслих обухватају:

- програме за стицање основног и средњег образовања одраслих
- програме за стицање квалификација
- програме специјалистичког и мајсторског образовања
- програме усавршавања, за обављање занимања или посла.

Основно образовање одраслих организује се по разредима (од 1. до 8.) и траје 3-5 година. Образовање може бити организовано и по циклусима, а трајање циклуса и разреди укључени у њега утврђени су програмом образовања одраслих, у складу са законом.

Број одраслих у одељењу (групи) не може бити мањи од 15 ни већи од 20.

Одељење је група ученика које у току школске године истовремено и у истој просторији обучава више наставника сукцесивно. Одељење може бити некомбиновано (када се настава изводи само за ученике једног разреда) и комбиновано (када се настава изводи за ученике два или више разреда). Максималан број ученика у некомбинованом одељењу може бити 30, а у комбинованом 15 (ако је састављено од ученика два разреда) или 10 (ако је састављено од ученика три или четири разреда)

Разред је степен школовања у којем ученици у одређеном временском интервалу, најдуже у једној школској години, стичу одређен опсег знања предвиђен наставним планом одређене врсте школе.

Ученик – својство редовног односно ванредног ученика стиче се уписом у школу сваке школске године, под условима утврђеним законом. Ученик се оцењује из наставних предмета и владања, бројчаном и описном оценом

Редован ученик редовно похађа наставу и извршава школске обавезе. Редован ученик првог разреда се уписује после навршених шест и по година и не може бити старији од седам и по година. За упис у уметничке школе и школе за ученике са сметњама у развоју може бити утврђена друга старосна граница за упис у школу.

Поновац је ученик који други пут или више пута уписује исти разред.

Наставник остварује наставу и друге облике образовно-васпитног рада предвиђене наставним планом и програмом. Наставник може радити пуно радно време, радно време краће од пуног и радно време дуже од пуног. Наставник редовно и јавно оцењује ученике. У току полугодишта ученик мора бити оцењен најмање четири, осим уколико је недељни фонд наставног предмета један час, када се ученик оцењује најмање два пута.

Стручни сарадник обавља стручне послове психолога, педагога, библиотекара, који су од значаја за остваривање образовно-васпитног рада.

Инклузивно образовање је образовање засновано на праву детета да има приступ образовању које је усмерено на њега и његове специфичне потребе. Превасходни циљ инклузивног образовања је повећање доступности и квалитета образовања за децу из социјално нестимулативних средина (ромске, сиромашне, сеоске, расељене), деце и одраслих са сметњама у развоју и инвалидитетом, као и деце са тешкоћама у учењу. Овај вид образовања имплементира се, пре свега, у оквиру редовног система образовања.

Као резултат оваквих околности, школа треба да обезбеди отклањање физичких и комуникацијских препрека доношењем Индивидуалног образовног плана (ИОП). ИОП је посебан документ којим се планира додатна подршка у образовању и васпитању за одређено дете и ученика и његов циљ је оптимални развој детета, укључење у вршњачки колектив и задовољење образовно васпитних потреба детета и ученика.

ИОП 1 је *прилагођен* програм у коме се планира пружање подршке која се односи на прилагођавање простора и услова у којима се учи, прилагођавање метода рада, уџбеника и наставних средстава, активности и њихов распоред, као и лица која пружају подршку.

ИОП 2 је *измењен* програм у коме се планира прилагођавање општих исхода образовања и васпитања, прилагођавање посебних стандарда постигнућа ученика у односу на прописане и прилагођавање садржаја за један, више или све предмете.

Интерресорна комисија (ИРК) је теко за процену потреба за додатном образовном, здравственом и социјалном подршком детету и ученику.

Ниво репрезентативности података

Када је реч о територијалној репрезентативности, подаци се прикупљају на нивоу општина, управних округа, АП Војводине и за Републику Србију. Агрегирање података могуће је према типу школе и облику својине .

Усаглашеност са међународним препорукама и стандардима

Обрасци ШО/П, ШО/К и ШУ усаглашени су са међународним статистичким стандардима и обезбеђују приказивање података о основном образовању према међународној класификацији образовања (ISCED-2011, level 1,2).

ОРГАНИЗАЦИЈА ИСТРАЖИВАЊА

Органи за спровођење истраживања

У припреми и спровођењу истраживања учествују: Републички завод за статистику – Сектор друштвених статистика – Група за доуниверзитетско образовање и целоживотно учење, Сектор статистике за подручну јединицу за АП Војводину и подручна одељења.

Републички завод за статистику утврђује и израђује јединствене методолошке основе и инструменте за спровођење истраживања, припрема адресаре и шифарнике потребне за истраживање, припрема и штампа упитнике и дистрибуира их подручним одељењима.

Сектор статистике за подручну јединицу за АП Војводину прикупља обрасце од подручних одељења са подручја АП Војводине, врши контролу обухвата, тачности и потпуности података, унос и исправку материјала. Подручна одељења врше дистрибуцију образаца извештајним јединицама са своје територије, прикупљају обрасце, врши контролу обухвата, контролу тачности и потпуности података, и исправне извештаје достављају РЗС-у на унос.

Обавезност давања података

Обавеза давања података темељи се на члану 26а казнене одредбе за одбијање давања података или давање непотпуних и нетачних података на члану 52. Закона о званичној статистици („Сл. гласник РС“, бр. 104/2009).

Роковник основних фаза рада

Припрема истраживања – припрема и штампа упитника, ажурирање адресара и шифарника – јул и август.

Прикупљање података – слање упитника подручним одељењима – август.

Пријем материјала у подручним одељењима, контрола материјала и достава исправног материјала РЗС-у – септембар и октобар.

Унос података, логичка и рачунска контрола у Републичком заводу за статистику – крај фебруара.

Табелирање и израда резултата – март.

Израда Саопштења „Редовно основно образовање – почетак школске године“ – последња недеља марта.

ИНСТРУМЕНТИ ИСТРАЖИВАЊА

У истраживањима се користе:

- Упитници: ШО/П, ШО/К и ШУ (у прилогу);
- Списак општина по окрузима;

Публиковање резултата

Резултати се публикују у саопштењу „Ученици основних школа на почетку школске године“, Статистичком годишњаку Србије, публикацији Општине у Србији и на сајту Републичког завода за статистику.

Контакт особа – Душан Радовановић, локал 285, dusan.radovanovic@stat.gov.rs